

ТАҚРИЗИ МУҚАРИЗИ РАСМӢ

Ба диссертатсияи Насриддинов Ҳукмиддин Начмиддинович дар мавзуи «Концепсияи фазилати инсон дар осори ахлоқии Муҳаммад Ғазолӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси 09.00.03 – Таърихи фалсафа - шаҳри Душанбе, 2025 с.

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи Насриддинов Ҳукмиддин Начмиддинович дар мавзуи «Концепсияи фазилати инсон дар осори ахлоқии Муҳаммад Ғазолӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси 09.00.03 – таърихи фалсафа ба шиносномаи ихтисоси илмӣ комилан мутобиқат ва ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқат менамояд.

Мубрамии мавзуи таҳқиқ. Дар шароити густаришҳои ва пешрафти илму техника вазъи иҷтимоӣ-иқтисодӣ, фарҳангӣ ва маънавии инсон тағйир пазируфта, ахлоқи одамон зери таъсири омилҳои гуногун ба бухрон рӯ ба рӯ мегардад. Аз ин рӯ, барои бартараф сохтани ин бухрони маънавӣ омӯзиши амиқи арзишҳои ахлоқӣ дар таълимоти мутафаккирони гузашта ва истифодаи амалии онҳо тақозои замон мебошад. Ин амал дар замони муосир танҳо дар он сурате самаранок буда метавонад, ки агар концепсияҳои гуногуни ахлоқӣ мавриди таваҷҷуҳи хосса қарор гирифта, сифатҳои ахлоқи ҳамида ҷиҳати ислоҳи нуқсонҳои тарбиявӣ ва самаранокӣ онҳо барои инсонии муосир аз нигоҳи илмӣ асоснок ва арзишҳои ахлоқии мусбат дар амалия татбиқ ёбанд. Яке аз чунин сарчашмаҳои асримиёнагӣ барои мардуми кишвари мо андешаҳои ахлоқии мутафаккирони Шарқ, умуман ва махсусан, таълимоти ахлоқии яке аз намояндагони он – Муҳаммад Ғазолӣ мебошад, ки натавонанд дар тури асрҳо аҳамияти тарбиявӣ-ахлоқии худро гум накардааст», балки мавриди таваҷҷуҳи вижа қарор гирифтааст.

Дар ин самт диссертатсияи Насриддинов Ҳ.Н. қадами устувор дар шинохти моҳияти фазилати инсон ва фазои ахлоқӣ дар таълимоти М. Ғазолӣ буда, дорои арзиши баланди назариявӣ ва амалӣ мебошад.

Дараҷаи навгонии натиҷаҳо. Дар банди навгонӣҳо муҳаққиқ қайд мекунад, ки бори аввал дар таърихи фалсафаи ватанӣ концепсияи фазилати инсон дар шакли маҷмӯӣ – оид ба фазилатҳои умумиахлоқӣ, фалсафӣ ва ахлоқӣ-ирфонӣ дар осори ахлоқии Муҳаммад Ғазолӣ мавриди таҳқиқи алоҳида қарор гирифтааст. Навгонии илмӣ таҳқиқот ба таври мушаххас чунин ифода меёбад, ки дар он бори аввал:

- дар асоси таҳлили маводи дастрас моҳияти концепсияи фазилати ахлоқӣ, ки он дар таълимоти ахлоқии Ғазолӣ мақоми асосӣ дорад, равшан карда шуда, қаробат ва тафовути мавқеи ӯ дар муқоиса бо файласуфон, суфӣён ва руҳонӣён дар ин мавзӯ муайян гардидааст;

- ошкор карда шудааст, ки мутафаккирони Юнони Қадим, намоёндагони фалсафа ва ирфон нисбати фазилатҳои ахлоқӣ мавқеъҳои гуногунро ишғол намуда, умумият, ихтилоф ва қаробату дурии андешаҳо байни онҳо чашмрас мебошанд;

- собит гардидааст, ки фазилатҳои ахлоқӣ, аз нигоҳи Ғазолӣ, маърифати ахлоқии олам ва инсон буда, аз ҷониби ӯ ба таври омехта - дар пояи дин, фалсафа ва ирфон тавзеҳ ёфтаанд ва ин гуна фаҳмиши моҳияти фазилатҳо ба таълимоти ахлоқии мутафаккирони баъдӣ таъсири бузург расонидааст;

- робитаҳои ботинӣ ва зоҳирии фазилатҳои ахлоқӣ дар таълимоти ахлоқии Ғазолӣ мушаххас ва равшан гардида, онҳо аз ҷиҳати ҳадаф ирфонӣ ва аз ҷиҳати моҳият умумиахлоқӣ арзёбӣ шудаанд;

- дар заминаи омӯзиши осори ахлоқии Ғазолӣ фазилатҳо ба умумиахлоқӣ ва ахлоқӣ-ирфонӣ тақсимбандӣ шуда, таъсири мутафаккир дар рушди минбаъдаи концепсияи аз нав қарқардшуда ва таҳаввулёфта оид ба фазилати инсон муайян гардидааст;

- дар асоси таҳлили аксиологӣ ва интиқодӣ арзишмандӣ ва ё баръакс, созгор набудани баъзе паҳлӯҳои таълимоти умумиахлоқӣ ва ахлоқӣ-ирфонии Ғазолӣ, хусусан концепсияи фазилати инсон дар осори ахлоқии ӯ, ба талаботи даврони муосир муайян карда шудааст.

Асоснокӣ ва хулосаву этимоднокии тавсияҳо. Муҳаққиқ ҳангоми таҳияи рисолаи диссертатсионӣ ба сарчашмаҳои илмӣ ва пажӯҳишҳои дигар олимон, ки марбут ба мавзуи тадқиқот мебошанд, махсусан ба мавод ва сарчашмаҳо бо забонҳои тоҷикӣ, форсӣ, русӣ, англисӣ ва дигар забонҳо муроҷиат намуда, мавзуро мувофиқи методологияи илмӣ мавриди баррасӣ қарор додааст. Хулоса ва пешниҳодҳои дар охири ҳар як зербобу боб, инчунин дар охири рисола овардашуда, метавонанд мазмуни қори илмиро инъикос намуда, аз ҷиҳати илмӣ хусусияти навоарона доранд.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсия аз муқаддима, ду боб, 6 зербоб, хулоса ва рӯйхати адабиёт дар ҳаҷми 177 саҳифаи компютерӣ иборат аст.

Дар муқаддима аҳамияти мавзуи таҳқиқ асоснок шуда, ҳадафу вазифаҳо, объекту предмети таҳқиқ, нағзониҳои илмӣ, аҳамияти амалии натиҷаҳои бадастовардашуда муайян шудаанд.

Дар боби якуми диссертатсия муаллиф “Таълимоти умумиахлоқии Муҳаммад Ғазолӣ ва ҷойгоҳи илми ахлоқ дар таснифоти илмҳои ӯ”-ро мавриди омӯзиш қарор дода, онро ба 3 зербоб ҷудо кардааст. Дар зербоби якум унвонҷӯ мухтасари тарҷумаи ҳоли мутафаккирро зикр карда, доир ба осори ӯ ва методлогияҳои омӯзиши он дар асри миёна ва даврони муосир аҳаммияти бештари назариявӣ амалӣ дошта, маълумот додааст. Унвонҷӯ аз асарҳои илмӣ ин мутафаккир ғаровон истифода карда, дараҷаи ҷаҳонбинии ӯро аз рӯи сафарҳояш ба кишварҳои хориҷӣ муайян кардааст.

Унвонҷӯ дар диссертатсия асарҳои Муҳаммад Ғазолӣро ҳамчун сарчашмаи илмӣ ба қор бурда аст. Аз ин рӯ, тавсифи мухтасари асарҳои ахлоқӣ ва асосҳои таълимоти умумиахлоқии мутафаккир метавонад, ки ҳамчун заминаи нахустин барои равшан сохтани моҳияти консепсияи ғазилати инсон дар осори ӯ, ки ҷавҳари таълимоти Ғазолӣ аст, хизмат кунад. Муаллиф осори Ғазолӣро дар маҷмӯъ, «ал-Вачиз фи-л-фуруъ», «ал-Иқтисод фи-л-эътиқод», «Илҳому-л-аъвом ан илми-л-калом», “Кимийи саодат”, “Мақосиду-л-ғалосифа», «ал-Мунқиз мина-з-залол», «ал-Мустасфо», «ал-Мустазҳирӣ», «Насихату-л-мулук», «Таҳофуту-л-ғалосифа», «Эҳёу улуми-д-дин», “Меъёру-л-илм”, “Мизону-л-амал” ё “Меъёру-л-амал” ва ғайраро дар бар мегирад нишон дода аст.

Ҳамчунин таълимоти ахлоқии ӯро дар ин фасл ба ду қисм табақабандӣ карда аст: 1) таълимоти умумиахлоқӣ, ки ба калом ва дин (теология) таъа мекунад; 2) таълимоти ахлоқӣ-ирфонӣ Ғазолӣ, ки аз синтези дин, ғалсафа ва хусусан, тасаввуф иборат аст.

Муаллиф дар ин фасл чунин хулоса мекунад, ки таълимоти умумиахлоқии Ғазолӣ ба аҳкоми динӣ ва ғалсафа таъа намуда, дар осори гуногуни ӯ, махсусан дар «Эҳёу улуми-д-дин», “Меъёру-л-илм”, “Мизону-л-амал” ва қисман дар “Кимийи саодат” инъикос ёфтааст. Ҷавҳари ин таълимоти ӯро консепсияи ғазилати инсон ё андешаҳо дар бораи ғазилатҳои ахлоқӣ ташкил медиҳанд. Ҳамзамон, таҳлили осори ахлоқӣ ва таълимоти умумиахлоқии Ғазолӣ собит месозад, ки ӯ ҷойгоҳи илми ахлоқро дар миёни илмҳои дигар баланд медонад ва ин дар таснифоти илмҳои ӯ бараъло ҳувайдо буда, бо ҳамин сабаб, дар фасли оянда моҳияти онро равшан месозем.

Дар зербоби дуюми диссертатсия унвонҷӯ “Таснифоти илмҳои Муҳаммад Ғазолӣ ва ҷойгоҳи илми ахлоқ дар он”-ро мавриди омӯзиш қарор дода, ибраз медиҳад, ки тавсифи мухтасари мақоми илми ахлоқ дар таснифоти илмҳои Муҳаммад Ғазолӣ нишон медиҳад, ки он аз табақабандиҳои илмҳои маншаъ мегирад, ки ҳанӯз аз мактаби ғалсафаи

Арасту оғоз ёфта буданд. Дар ин мактаб илмҳо ба ду қисми асосӣ – назарӣ ва амалӣ чудо гардида, илмҳои назарӣ ба табиӣёт, риёзиёт ва илоҳиёт ва илмҳои амалӣ ба ахлоқ, тадбири манзил ва сиёсати мудун (дар осори ал-Киндӣ, Форобӣ ва Ибни Сино) тақсимбандӣ шудаанд. Аммо дар таснифоти худ Ғазолӣ ба табақабандиҳои болозикр каме тафовутҳо низ ворид намудааст. Ғазолӣ бо така ба илоҳиётшиносӣ ва ирфон инчунин илмҳоро ба илми муомила ва мукошифа тақсим карда ва аз машшоиёни шарқӣ мантиқи арастуӣ, ҳама илмҳои амалӣ (ахлоқ, сиёсат ва тадбири манзил)-ро қабул намуда, таҳти таъсири Ибни Сино илми ахлоқро аз сиёсату-л-мудун мустақил донистааст. Ахлоқро Ғазолӣ чун амалҳое медонад, ки ба ҳадафҳои олии инсон алоқаманданд, он рафтореро фаро мегирад, ки аз нафси ҳам писандида ва ҳам нописандида бармеояд ва ҳуққ хусусияти фитрӣ дошта бошад ҳам, нақши тарбия низ дар такомули инсон баланд аст.

Унвонҷӯ дар зербоби сеюм оид ба “Табақабандии фазилатҳо дар таълимоти умумиахлоқии Муҳаммад Ғазолӣ” Ғазолӣ дар “Эҳёи улуми-д-дин”, вале равшантару аниқтар дар “Меъёру-л-илм” андешаҳои мухтасари худро дар бораи фазилатҳо баён намуда ва оид ба ҳар кадоми онҳо баҳс карда, баъдан ҳар яке аз онҳоро муфассалан шарҳу тавзеҳ додааст. Ба андешаи Ғазолӣ, фазилатҳо бисёранд, вале дар ҷаҳор чиз ҷамъ омада, шомили навъҳои гуногун мешаванд, ки ба қавли ӯ, “муштамил ба шуъбаҳо ва анвои он аст: ҳикмат (фазилати неруи ақлӣ), шуҷоат (фазилати неруи ғазабӣ), иффат (фазилати неруи шаҳвонӣ) ва адолат (иборат аз ҷойгирии ҳамаи ин неруҳо) ба тартиби лозим аст, бо ин фазилат аст, ки ҳама умур ба шакли том ва тамом дармеоянд”.

Диссертант дар ин фасл табақабандии фазилатҳоро дар таълимоти умумиахлоқии Муҳаммад Ғазолӣ нишон медиҳад, ки ӯ ҷаҳор фазилати асосиро чудо намудааст - ҳикмат, шуҷоат ва иффат (эътидол), ки ба қувваҳои зеҳнӣ (ақлӣ), ғазабӣ ва шаҳвоният мутаносибанд ва вазифаи фазилати асосии ҷаҳорум, яъне адолат дуруст ҷойгир қунонидани қувваҳои болозикр дар муносибат ба якдигар мебошад. Тамоми фазилатҳои боқимондае, ки Ғазолӣ аз онҳо сухан мегӯяд, ба адолат тобеъ мебошанд. Аз ҷониби дигар, ақидаҳои ӯ дар бораи фазилатҳо ҳам аҳаммияти умумиахлоқӣ ва амалӣ доранд ва ҳам дур гаштан аз воқеият ба сабаби така ба теология дар таълимоти ӯ ба мушоҳида мерасад. Дар умум, мутафаккир маҳз моҳияти фазилатҳои номбаршудаи асосӣ ва дуумдараҷаро дар марҳалаи дууми фаъолияти худ аз нигоҳи тасаввуф дигаргун сохтааст.

Дар боби дуҷуми диссертатсия унвонҷӯ фазилати инсон дар таълимоти ахлоқӣ-ирфонии Мухаммад Ғазолӣро мавриди омӯзиш ва баррасӣ қарор медиҳад ва онро ба се зербоб ҷудо кардааст.

Дар зербоби якуми диссертатсия “Фазилатҳои ахлоқӣ-ирфонӣ дар самти камолоти маънавии инсон”-ро бо далелҳои нави илмӣ муқоиса намуда, ибраз медорад, ки таълимоти ахлоқии Ғазолӣ дар ин таҳқиқот ба ду қисм тақсим шудааст, яъне таълимоти умумиахлоқӣ, ки ба калом ва дин (теология) таъя мекунад ва таълимоти ахлоқӣ-ирфонии Ғазолӣ, ки аз синтези дин, фалсафа ва хусусан, тасаввуф иборат аст. Аз ин рӯ зарурати он вуҷуд дорад, ки ҳангоми баррасии фазилатҳои ахлоқӣ-ирфонӣ, қабл аз ҳама, муносибати мутафаккир бо тасаввуф муайян карда шавад.

Ҳамчун муҳаққиқ дар ин самт ҳамин нуқтаро таъкид мекунад, ки ин масъала мавриди баҳси муҳаққиқон қарор дошта, онҳо паҳлӯҳои гуногуни фалсафӣ-суфиёнаи онро ҷиддан арзёбӣ намудаанд, аммо вазифаи мо дар ин рисола тавсифи фазилатҳои суфиёна аз ҷониби ин мутафаккир аст, ки боз баъзе ҷанбаҳои дигари муносибати Ғазолӣро бо тасаввуф равшан месозад.

Муаллиф дар ин фасл ҷуни таҳлил мекунад, ки Ғазолӣ тасаввуфро ҳамчун ҷараёне, ки ҳам назария ва ҳам амалияро дар бар гирифтааст, қабул карда, барои омезиш додан, синтези он бо ғояҳои исломӣ кӯшиш кардааст. Ӯ тасаввуфро ҳамчун роҳи оӣ ва ягонаи расидан ба саодати ҳақиқӣ шинохта, бо истифода аз усулҳои таҳқиқи навафлотунӣ ва равоқии фалсафӣ фазилатҳои суфиёнаро ҳамчун “ахлоқи маҳмуда” тавсиф мекунад, ки аз фазилатҳои ахлоқӣ-ирфонӣ мебошанд. Ин фазилатҳо фазоиلى “манозил” ва ё “мақомот” (тавба, сабр, шукр, хавф, раҷоъ, фақр, зуҳд, таваккул ва муҳаббат) буда, ҳамчун “сифоти наҷотбахш” ва фазилатҳои ахлоқӣ-ирфонӣ дар самти камолоти маънавии инсон нақши муҳимро иҷро мекунанд. Онҳо фазилатҳои асосии суфиёна ба шумор рафта, дар қатори фазилатҳои кӯмаккунанда ё ёрирасон дар омода кардани нафс барои расидан ба камолот хизмат мекунанд.

Дар зербоби дуҷуми боби дуҷуми диссертатсия унвонҷу “Фазилатҳои ба ташаккули ахлоқи ирфонӣ мусоидаткунанда”-ро мавриди таҳқиқ қарор дода, ба натиҷаҳои назарас ноил гардидааст. Унвонҷӯ қайд мекунад, ки Ғазолӣ, ҷунонки дар фасли гузашта ёдовар шудем, фазилатҳои суфиёнаро бо робитаҳои ботинии қувваҳои нафс алоқаманд меҳисобад. Ин фазилатҳо нафсро ба иродаи Ҳақ тобеъ гардонида, ба суфӣ имкон медиҳанд, ки то замони ба даст овардани тасфияи нафс бо хоҳишҳои нафс мубориза барад, то тавонад, ки тавассути “мақомот” сифатҳои

ирфонии ахлокро қабул ва уруҷ кунад, боло равад. Дар ин роҳ ба суфӣ шаш фазилати суфиёнаи ёрирасон ё ба ташаккули ахлоқи ирфонӣ нигаронидашуда кӯмак мекунад, ки онҳоро метавон ба се гурӯҳ, мувофиқи тақсимои Ғазолӣ дар “Эҳёи улуми-д-дин”, чудо намуд. Гурӯҳи аввал - “ният”, “ихлос” ва “сидқ”-ро дар бар мегирад, ки ҳамаи онҳо дар китоби 7, рубъи IV “Эҳёи улуми-д-дин” тафсир ёфтаанд. Гурӯҳи дуюм аз мувоқаба – амалҳои худро зери назорат қарор додан ва муҳосаба (рафтори худро мавриди таҳлил қарор додан) иборат аст, ки дар китоби ҳаштуми рубъи чаҳоруми “Эҳёи улуми-д-дин” аз онҳо сухан рафтааст. Гурӯҳи сеюм “Тафаккур” аст, ки мавзӯи ягонаи китоби 9, рубъи IV ҳамон асар қарор гирифтааст.

Ғазолӣ ин фазилатҳоро, аз ҷумла, бо ҳолати нафс алоқаманд меонад, зеро ӯ кӯшиш мекунад, ки асоси равонии фазилатҳои суфиёнаро муайян намояд. Зимни он мутафаккир ошкоро ҷонибдори ҷунин таҳлили нафс мебошад, ки он дар анъанаи фалсафӣ ва аз ҷониби машшоиёни шарқӣ сурат гирифтааст. Таҳқиқи се фазилати аввали кӯмаккунанда, махсусан, ният, ихлос ва сидқ нишон медиҳад, ки дар ин раванд, қабл аз ҳама, амалӣ сохтани ният муҳим мебошад. Фазилатҳои ҷорум ва панҷум, яъне мувоқаба (хушёрӣ) ва муҳосиба (худтаҳлилкунӣ) бошад, бо таҳлили шаҳват ва ғазаб ва бо усул ё методи тобеъ қуноидани онҳо ба қувваи фикркунӣ, тафаккур алоқаманд мебошанд. Фазилати шашум, тафаккур, бо қувваи ақлӣ алоқаманд буда, нақши ин қувваро дар мусоидат ба онҳое, ки Ҳақро, тавассути андеша қардан дар бораи офариниши ӯ меҷӯянд, нишон медиҳад. Ҳамин тариқ, натиҷаи фазилатҳои кӯмаккунандаи суфиёна ин овардан ба ҳолати комил ва интегратсияшудаи нафс дар ҳама қувватҳо аст. Ҷунин ҳолат метавонад асоси омодагӣ барои ба даст овардани фазилатҳои асосии суфиёна ва ахиран, ба даст овардани қурби Ҳақ бошад. Бо ин фазилатҳое, ки ба ташаккули ахлоқи ирфонӣ мусоидат мекунад ва бо фазилатҳое, ки ба камолоти инсонӣ мерасонанд, инчунин навъи дигари фазилатҳо алоқамандӣ доранд, ки Ғазолӣ онҳоро ба гурӯҳи фазилатҳои марказии суфиёна дохил намудааст.

Дар зербоби сеюми диссертатсияи унвонҷӯ “Фазилатҳои марказии ахлоқӣ-ирфонӣ дар концепсияи Муҳаммад Ғазолӣ”-ро мавриди омӯзиш ва баррасӣ қарор дода таъкид мекунад, ки фазилатҳои марказии ирфонӣ сифатҳои суфиёнае мебошанд, ки Ғазолӣ ба хоҳири нишон додани муҳимияти табақабандиашон онҳоро “манозил” номидааст. Ҳар яке аз

ин фазилатҳо ҳамчун натиҷаи пешомада ва ҳамчун дараҷае, ки якеро ба дигараш мерасонад, мавриди баррасӣ қарор мегирад.

Муҳаққиқ иброз медорад, ки таҳлили концепсияи Ғазолӣ оид ба фазилатҳои марказии ахлоқӣ-ирфонӣ ё фазоиلى суфиёна (тавба, сабр, шукр, умед, тарс, факр, зухд, тавҳид, таваккул ва муҳаббат) нишон медиҳад, ки ӯ аз сифатҳои рӯзмарраи иҷтимоӣ ва ё ахлоқӣ, таълимоти динӣ ва шавку рағбатҳои инсонӣ истифода карда, ин фазилатҳоро аз муҳтавои аввалии худ тачрид (абстрасия) мекунад ва истилоҳоти суфиёнро дар роҳи ҷустуҷӯи қаробат ба Ҳақ тағйир медиҳад. Аз ҷумла, принципи аввалини концептуалии ӯ дар ин самт, яъне тавба ин амалияи динии ниҳоят машҳури исломӣ мебошад, ки Ғазолӣ онро берун аз ҳудудҳои аввалияи динӣ инкишоф додааст, то ки онро ба фазилати суфиён табдил диҳад. Фазилати суфиёнаи олӣ бошад, барои Ғазолӣ муҳаббат ба Ҳақ мебошад, аммо аз ҷониби дигар, он шавқи инсонист, ки моҳияташро файласуфон мавриди муҳокима қарор додаанд, вале ҳаргиз онро ба дараҷаи фазилат набаровардаанд. Ғазолӣ дар маънои қабулшудаи фалсафӣ аз ин шавқ оғоз карда, онро ба сӯи объекти нав – Ҳақ равона мегардонад ва ҳамин тариқ онро то ба дараҷаи фазилати олитарин мерасонад, ки онро инсон метавонад дар ин ҳаёт ба даст оварда, дар роҳи қурб ба Ҳақ раҳсипор гардад. Дар ин роҳ муҳаббат ба Ҳақ барои Ғазолӣ на танҳо мафҳуми этикию эстетикист, балки воситаи ягонаи ҳадсию ғносеологист, ки барои маърифати Ҳақиқат хизмат мекунад.

Наشري натиҷаҳои таҳқиқот. Мазмуну муҳтаво ва хулосаҳои кори диссертатсионӣ дар 9 мақолаи муаллиф, ки аз онҳо 6 тояш дар маҷаллаҳои аз ҷониби КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таъйидшуда нашр гардидаанд.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ ва иҷтимоии диссертатсия. Натиҷаҳои илмии дар диссертатсия ба даст омада ба ақидаҳои фалсафӣю ахлоқии мутафаккирони тоҷик, махсусан Муҳаммад Ғазолӣ равшанӣ андохта, дар оянда барои таҳқиқи концепсияи фазилати инсон дар таълимоти файласуфони дигар метавонанд аз ҷониби муҳаққиқон мавриди истифода қарор гиранд. Маводи диссертатсия метавонад барои таҳқиқи ҷамъбасти оид ба таърихи фалсафа ва таҳияи маводи таълимӣ барои фанҳои фалсафа, таърихи фалсафа ва ахлоқ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва касбӣ истифода карда шаванд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Диссертатсияи Насриддинов Хукмиддин Начмиддинович дар мавзуи «Консепсияи фазилати инсон дар осори ахлоқии Муҳаммад Ғазолӣ» ба талаботи шиносномаи тахассус: 09.00.03 – Таърихи фалсафа ва ба талаботи бандҳои 31 ва 33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021 тахти №267 тасдиқ шудааст мутобиқат мекунад. Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шудааст ва дорои аҳамияти муҳими илмӣ-назариявӣ мебошад. Сатҳи наwgонии илмӣ диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ ва пешниҳоди тавсияҳои амалие, ки ба ҳимояи пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ саҳми шахсии муаллифро тасдиқ менамоянд. Инчунин тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби таҳқиқоти илмӣ саҳми шахсии муаллифи диссертатсиро нишон медиҳад.

Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд, ба талаботи Тартиб додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Бо вуҷуди баҳои мусбате, ки дар тақриз баён гардид, дар рисолаи мазкур баъзе камбудихо, ҳолатҳои баҳсталаб, ғалатҳои омӯрӣ, имлоӣ грамматикӣ ҷой доранд, ки дар байни онҳо ҳолатҳои зеринро метавон ҷудо намуд:

1. Диссертант объекти таҳқиқро нисбат ба номи мавзӯй васеъ нишон дода аст.

2. Дар боби аввал зербоби якум хулосаи диссертант кам ба назар мерасад.

3. Аз муҳаққиқони тоҷик, ки дар хусуси таснифоти илмҳо аз назари Ғазолӣ таҳқиқот анҷом додаанд, иқтибос кам ба назар мерасад.

4. Дар диссертатсия иштибоҳоти услубию имлоӣ низ ҷой доранд.

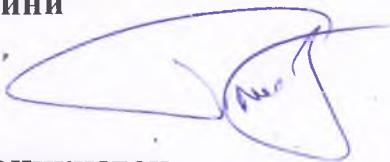
Эродҳо ва камбудихои зикршуда, дар маҷмӯъ, аҳамияти назарӣ амалии диссертатсияи мазкурро коста намекунад ва ба муҳтавои кор таъсири манфии зиёд намерасонад.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Насриддинов Хукмиддин Начмиддинович дар мавзуи «Консепсияи фазилати инсон дар осори ахлоқии Муҳаммад Ғазолӣ» аз рӯйи ихтисоси 09.00.03.-Таърихи фалсафа пешниҳод гардидааст, дар сатҳи баланди илмӣ ба анҷом расида, ба талаботи бандҳои 31,33,34 ва 35-и “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси номбаршуда мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Гулов Ислон Файзаҳмадович
н.и.ф., и.в.дотсенти кафедраи
фалсафа ва фарҳангшиносии
ДДОТ ба номи Садриддин Айни

«27» 08 соли 2025

Гулов И.Ф.

Суроға: 734003 Ҷумҳурии Тоҷикистон,

Шаҳри Душанбе х.Рудакӣ-121

кафедраи фалсафа ва фарҳангшиносӣ

Тел.: (+992) 918.87.55.64

E-mail: g.i.f.8585@mail.ru

Имзои Гулов И.Ф.-ро тасдиқ мекунам:

Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси

Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣ

Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни

А. Мустафозода

Суроға:

Ҷумҳурии Тоҷикистон.

734003, ш. Душанбе х. Рӯдакӣ 121

Тел.: (+992 37) 2248313

E-mail: info@tgpu.tj Сомона: www.tgpu.tj

«27» 08 соли 2025